

розуміємо не тільки точність відтворення висоти певного тону музичного матеріалу, але й емоційно-художню передачу змісту та характеру музики, мелодії в цілому. Процес інтонування проходить як творчий акт, в якому яскраво виражається творча індивідуальність, креативні здібності виконавця і розкривається багатогранна особистість інтонуючого співака-диригента, його психоемоційний стан і психологічні якості.

Висновки. Застосування інтеграційно-творчого підходу в музично-педагогічній практиці студентів коледжів у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін, допомагає ефективніше синтезувати вокально-технічні навички у відповідності з образно-інтонаційними особливостями музичних творів, значно розширюючи творчі можливості студента-музиканта. Таким чином можна зазначити, що створення творчої атмосфери і комфортного, продуктивного навчального середовища, використання евристичних методів формування образно-інтонаційних навичок значно розширить розвиток креативних здібностей студентів, допоможе сформувати його образно-інтонаційні навички, відшукати нові грані в ракурсі становлення творчої особистості майбутнього вчителя музики.

Література

1. Гринчук І. Проблема музичного мислення: теорія і методика розвитку. Діалектика музичного логосу та ейдосу: Навчально-методичний посібник / І. Гринчук, О. Бурська – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 224 с.
2. Куненко Л.О. Проблема адекватного сприймання музичної інформації молодшими школярами із зоровою недостатністю / Л.О. Куненко // Наука і сучасність: зб. наук. праць НПУ імені М.П. Драгоманова. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2006. – Том. 56. – С. 81-93.
3. Медушевський В.В. Двойственность музыкальной формы и восприятия музыки // Восприятие музыки. – М., 1980. – С. 178-194.
4. Медушевський В.В. Человек в зеркале интонационной формы // Советская музыка. – 1980. – №9. – С. 39-48.
5. Мислення та інтелект // Психологія: підручник / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук [за ред. Ю.Л. Трофімова]. – 4-те вид., стереотип. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.
6. Очертовская Н.Л. Содержание и форма в музыке / Н.Л. Очертовская. – Л.: Музыка, 1985. – 112 с.
7. Побережна Г.І. Інтонаційна природа музики // Загальна теорія музики підручник / Побережна Галина Іонівна, Щериця Тамара Володимирівна. – К.: Вища школа, 2004. – 303 с.
8. Сисоєва С. Технології педагогічної творчості вчителів-новаторів // Основи педагогічної творчості: [підручник] / Світлана Олександрівна Сисоєва. – К.: Міленіум, 2006. – С. 231-261.
9. Спіліоті О.В. До проблеми розвитку музично-інтонаційного мислення майбутнього вчителя музики / О.В. Спіліоті // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей: збірник VI педагогічних читань пам'яті професора О.П. Рудницької. – Чернівці: Зелена Буковина, 2010. – С. 328-330.

УДК 373.2.016:78+373.3.016:78

Малашевська І. А.

ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЗИКОТЕРАПІЇ

У статті обґрунтовується необхідність впровадження засобів музикотерапії у систему навчання музики дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Окреслюються проблемні аспекти практичної реалізації завдань музичної змістової лінії Базового компоненту дошкільної та початкової шкільної освіти. Висвітлюються основні принципи,

методи та форми спрямування музичного навчання дошкільників та молодших школярів у музикотерапевтичне русло.

Ключові слова: засоби музикотерапії, навчання музики, гурткова діяльність, діти дошкільного та молодшого шкільного віку, безперервність освіти, психокоригування, здоров'язбережувальні технології.

В статье обосновывается необходимость внедрения способов музыкотерапии в систему обучения музыки детей дошкольного и младшего школьного возраста. Определяются проблемные аспекты практической реализации заданий музыкальной содержательной линии Базового компонента дошкольного и младшего школьного образования. Высвечиваются основные принципы, методы и формы направления музыкального обучения дошкольников и младших школьников в музикотерапевтическое русло.

Ключевые слова: способы музыкотерапии, обучение музыки, деятельность кружка, дети дошкольного и младшего школьного возраста, непрерывность образования, психокоррекция, здоровьесберегательные технологии.

Necessity of the introduction of musical therapy methods into music system learning of pre-school age children and junior pupils is substantiated in this article. The problem aspects of practical realization of the tasks of the music profound line of the pre-school and school base component education are defined. The main principles, methods and forms of direction of musical teaching of under school age children and junior pupils into the musical therapy course are selected.

Keywords: methods of musical therapy, musical education, group activities, pre-school age children, junior pupils, continuity of education, psychocorrection, technolog of health protection.

Актуальність дослідження. Одним із напрямів державної політики в Україні є модернізація системи освіти з урахуванням принципів демократизації, гуманізації та індивідуалізації педагогічного процесу. В єдиній національній системі безперервної освіти особливого значення набуває процес повноцінного розвитку та становлення життєвих компетентностей творчої особистості, розкриття її особистісно-індивідуальних якостей та задатків.

Особливо важливим і визначальним у процесі особистісного зростання є *дошкільний період*, який створює підґрунтя для динамічних змін у подальшому онтогенезі людини. Саме цей період науковці порівнюють із закладенням фундаменту у побудові будівлі, від якості і надійності якого залежатиме вся краса і велич майбутньої споруди. Однак немаловажним є і цілісний підхід до формування дитячої особистості, який потребує забезпечення реальної *наступності та безперервності у розвитку між дошкільним та початковим шкільним періодами*. За таких умов пріоритетним постає розробка інноваційних комплексних методик навчання музики дітей дошкільного та молодшого шкільного віку згідно концептуальних засад національної освіти.

Крім того, в умовах антикатарсисного фону постіндустріального суспільства особливої актуальності набуває одне з головних завдань національної освіти – збереження та зміцнення фізичного, психічного та духовного здоров'я підростаючого покоління. Однак численні неконтрольовані чинники інформаційно-звукового, соціально-культурного, політично-економічного напрямків сучасності заважають втіленню у життя стратегічної ідеї національної освіти – виховання вільної та самодостатньої, а головне здорової людини. Пріоритетним при цьому постає оптимізація процесу музичного навчання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку з використанням новітніх здоров'язбережувальних педагогічних технологій.

Аналіз наукових досліджень. Про необхідність спрямування процесу вивчення мистецтв на гармонізацію особистості, її психокорекцію та соціалізацію в триаді «природа – особистість – соціум» зазначає **О. Деркач**. Одним із вирішенням даного питання авторка вбачає в арт-педагогіці як педагогічному напрямку арт-терапії [1].

Про ефективність практичного впровадження музикотерапії у роботі з дітьми дошкільного віку зазначає **С. Руденко**. Рекомендується застосування у процесі навчання музики інструментальної музикотерапії, вокалотерапії та кінезотерапії (танці й рухливі ігри). Науковець-практик запевняє, що це допомагає зміцнити психофізіологічне здоров'я дітей, скоригувати їх поведінку (особливо гіперактивних і неконтактних дітей), активізувати у них емоційну чуйність та розвинути соціально-комунікативні навички [3].

Проблемі вивчення впливу музики на людську особистість присвячені наукові праці **В. Драганчук**. Вона окреслює наступні кроки використання психокоригуючого фактору музики у роботі з дошкільниками: 1) складання позитивної установки на якісну музику, вироблення стереотипу задоволення музикою; 2) фантазування у музиці із динамічно-руховим, графічним чи вербальним відтворенням; 3) введення у світ музичної семантики, починаючи від елементарних поспівок і позамузичних понять [2].

На особливу увагу заслуговують методичні розробки **Н. Квітки** у галузі використання музикотерапії у роботі з дошкільниками, які мають складні порушення психофізичного розвитку (*методичний посібник рекомендований Міністерством освіти і науки України*). Актуальність даної наукової праці полягає насамперед тому, що нині навчання та виховання дітей з особливими потребами відбувається не лише в спеціалізованих, а й в загальноосвітніх навчальних закладах шляхом їх інтеграції у групу зі здоровими дітьми. І саме музикотерапія стає тим дієвим та ефективним способом контрольованого використання музики в лікуванні, реабілітації та вихованні дітей, що мають психофізичні порушення.

Про зростання кількості дітей з психічно-розумовими та фізично-руховими відхиленнями в дитячих садах та школах зазначає і **М. Чистякова**. Вона пропонує використовувати методику розвитку та комплексної корекції різних сторін психіки дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, що складається зі спеціальних ігрових занять спрямованих на розвиток у дітей уваги, пам'яті, уяви, емоційної сфери, моральних установок та усунення проблем психомоторики (рухових розладів при психічних захворюваннях) [4].

Вивчення музичної змістової лінії Базового компоненту дошкільної освіти виявило, що в результаті навчання музики дошкільники повинні: мати уявлення про вокальну й інструментальну музику, основні музичні жанри (пісня, марш, танець); охоче слухати та оцінювати музичні твори, перейматися емоціями і почуттями; виразно співати дитячі пісні; володіти елементарною технікою виконання хороводів, танців, музичних ігор, рухів; відтворювати на дитячих музичних інструментах прості ритмічні мелодії, мати досвід індивідуального та колективного виконання твору; виявляти музикальність, уміння передавати настрої, емоції, почуття через музично-рухову і пісенну творчість, музикування; виявляти елементарні уміння музичної інтерпретації, варіювання, імпровізації; повинні творчо співпрацювати з дітьми і дорослими заради спільного успіху в музично-театралізованих розвагах і святах [5].

Як бачимо, з усіх завдань лише останній говорить про розвиток певного артистизму у дітей дошкільного віку. Однак на практиці ситуація виглядає інакшим чином: 80-90 % музично-освітньої роботи з дошкільниками зазвичай займає процес підготовка до численних і різноманітних за тематикою музично-театралізованих дійств, шоу, свят та розваг, метою яких зазвичай є схвальний відгук від батьків та керівництва закладу, місцевого чи обласного методкабінету, оформлення фото-звіту за проведений захід. І як завжди поза увагою залишається сам процес підготовки до цього дійства, який характеризується рядом негативних чинників.

Діти не є артистами і задля досягнення певної сценічної майстерності музичні керівники та вихователі дуже часто змушені застосовувати метод багаторазового повторення пісні чи танцю, «проходження» сценарію, що призводить до втоми та незацікавленості дітей, нервових зривів та виснаженості і дітей, і вихователів. Процес музичного навчання в цей період більше нагадує «дресирування» дітей, яке супроводжується занадто голосною музикою та гнівними вигуками вихователями, музичних керівників.

Неупереджене спілкування з багатьма музичними керівниками та вихователями на методичних семінарах і курсах, розмови з батьками дітей й власне спостереження за

процесом підготовки до подібних «освітніх заходів» підтверджує неналежне виконання вимог Базового компоненту дошкільної освіти. Від цього «перегину» у бік підготовки дошкільників до концертно-розважального свята (шоу) для батьків і керівництва закладу страждають всі: і діти, і музичні керівники, і вихователі. На нашу думку, слід обмежити кількість проведення свят і розваг у яких задіяні діти та збільшити час для проведення музичних занять і спрямувати їх у музикотерапевтичне русло.

Аналіз музичної лінії освітньої галузі «Мистецтво» **Державного стандарту початкової загальної освіти** виявив, що в процесі вивчення музичної змістової лінії дітьми молодшого шкільного віку вимагається: мати уявлення про мову музики, прийоми її розвитку, основні музичні жанри, форми, засоби виконання; народну і професійну музику, її взаємозв'язок з іншими видами мистецтва, музичні традиції рідного краю; розуміти виражальні засоби музики, її значення у житті людей, культурному середовищі; уміти інтерпретувати зміст музичних творів (засобами слова, малюнка, пластики); висловлювати естетичне ставлення до них; втілювати свої почуття та думки у практичній музичній діяльності; застосовувати найпростіші поняття і терміни у процесі аналізу-інтерпретації та оцінювання музики; вокально-хорові навички відповідно до правил співу; досвід творчого музичного самовираження [6].

Як бачимо, у процесі навчання музики дітей молодшого шкільного віку розвиток знаннєвої функції особистості переважає над усіма іншими, хоча музика є одним із найемоційніших видів мистецтв. У теорії і практиці, як у дошкільників, так і у початківців, спостерігається недостатнє використання впливу музики на гармонізацію психофізіологічних та емоційних станів, на розкриття індивідуальності кожної дитини, усвідомлення її самодостатності та значущості тощо.

Отже, одним із шляхів вирішення окреслених питань ми вбачаємо у розробці та впровадженні інноваційної методики музичного навчання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку з використанням засобів музикотерапії.

Програма спрямована на реалізацію:

- виправлення існуючих практично-теоретичних суперечностей та ефективного доповнення реалізації розвивальних, виховних і навчальних завдань музичної змістової лінії базових програм розвитку дитини дошкільної та початкової шкільної освіти;
- поглиблення фізичного, соціально-морального, емоційно-ціннісного, пізнавального, мовленнєвого, художньо-естетичного і креативного розвитку дитячої особистості;
- доповнення знаннєвої та особистісно-ціннісної орієнтації організації педагогічного процесу й узгодження практичної навчальної діяльності з новими вимогами Державних стандартів дошкільної та початкової шкільної освіти;
- оптимальне використання можливостей дошкільного та молодшого шкільного вікових періодів для повноцінного розвитку особистості;
- створення сприятливого розвивального та здоров'япідтримуючого навчального середовища.

Метою навчання музики дітей дошкільного та молодшого шкільного віку з використанням засобів музикотерапії є гармонізація психофізіологічних станів особистості та розвиток творчих здібностей й задатків дитячої особистості.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання під час занять таких **завдань:**

- розкриття та розвиток творчого потенціалу і музичних здібностей дитячої особистості;
- психокоригування емоційно-почуттєвої сфери дитини;
- розвиток навичок співу та інтонування, інструментального музикування, спонтанних і керованих танцювальних рухів;
- зняття емоційно-психологічної напруги та досягнення катарсису у процесі музично-творчої діяльності;
- формування креативності, музичної обізнаності, творчої самоцінності та самодостатності;

- усунення психологічних та фізіологічних блоків, розкріпачення поведінкових утисків у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Навчання музики з використанням засобів музикотерапії ґрунтується на таких **принципах**:

науковості – спрямовує на відповідність музичного навчання дошкільників та молодших школярів останнім науковим дослідженням та відкриттям у галузі музикотерапії;

безперервності освіти – орієнтує на забезпечення наступності між дошкільною та початковою шкільною музичною освітою та створенням єдиної системи навчання, спрямованої на розвиток, виховання і навчання дитячої особистості;

відповідності мети та засобів – передбачає менше шоу – більше користі, спершу сутність – потім форма, до результату – через якісний процес;

варіативності – уможливорює декілька варіантів побудови музичних занять на музикотерапевтичній основі у зв'язку з врахуванням ситуативних психолого-педагогічних моментів;

інтегрованого підходу потребує інтегрування освітніх і психокоригуючих цілей та завдань у процесі навчання музики дітей дошкільного та молодшого шкільного віку;

усвідомленості, який полягає в осмисленні педагогами-музикантами сутності застосування музикотерапевтичного підходу до процесу навчання музики, розуміти мету, важливість і значення конкретних завдань, бачити перспективи їх вирішення; **імпровізаційної професійної рухливості** вимагає від музичних керівників та вчителів музики поєднати у своїй діяльності

музично-педагогічну та музикотерапевтичну компетентність, прагнути до постійного професійного вдосконалення у педагогічному, психологічному та особистісному напрямках.

Висновки: Отже, на основі нашого дослідження ми дійшли до таких висновків:

- в умовах необхідності реформування освіти згідно вимог часу розробка методики навчання музики дітей дошкільного віку з використанням засобів музикотерапії набуває особливої актуальності;
- використання останніх відкриттів у сфері коригуючої дії музики потребує негайного впровадження цих результатів у навчальну практику дітей дошкільного віку та молодшого шкільного віку;
- програма музичного навчання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку з використанням засобів музикотерапії спрямована на реалізацію;
- навчання музики з використанням засобів музикотерапії ґрунтується на таких принципах: науковості, безперервності освіти, відповідності мети та засобів, варіативності, інтегрованого підходу, усвідомленості, імпровізаційної професійної рухливості;

Література

1. Деркач О.О. *Арт-педагогіка в контексті оновлення концептуальних засад змісту мистецької освіти* / О.О.Деркач // *Педагогічна майстерність як система професійної і мистецької компетентності: збірник матеріалів VII Педагогічно-мистецьких читань пам'яті О.П.Рудницької* / [За ред. О. М. Отич]. – Чернівці, Зелена Буковина, 2010. – С. 100-102.
2. Драганчук Вікторія Миколаївна. *Музика як фактор психокоригування: історичний, теоретичний і практичний аспекти.* – 17.00.03. – музичне мистецтво. Дисс... на здобуття наук ступеня к.мист. – Луцьк, 2003. – 235 с.
3. Руденко С. *Музикотерапія на заняттях з дітьми дошкільного віку* // *Музичний керівник* – 2013. – № 7. – С. 19-26.
4. Чистякова Маргарита Ивановна. *Психогимнастика* / Под ред. М. И. Буянова. – 2-е изд. – М.: Просвещение: Владос, 1995. – 160 с.: ил. – ISBN 5-09-006683.
5. http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/690/bazovij_komponent-doshkilnoji_osviti_v_ukrajini/